

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

- АЮЗР — Архив Юго-западной России
БА — ф. Богословської академії (ЛНБ)
ДІМ (ГИМ) — Державний історичний музей (Москва)
ІЛ — Інститут літератури ім. Шевченка Національної Академії Наук України
ЛБА — Львівська Богословська Академія
ЛНБ — Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника Національної Академії Наук України
Лукаш. — ф. Лукашевича (РДБ)
МВ — ф. Василянських монастирів (ЛНБ)
МДУ — Московський державний університет ім. М. Ломоносова
ММВ — Monumenta Musicae Byzantinae
Муз. — Музейний ф. (РДБ)
НБ — Наукова бібліотека (різних установ)
НД — ф. Бібліотеки Народного Дому (ЛНБ)
НТШ — Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові; ф. Рукописної збірки ЛНБ
ОН — ф. Окремих надходжень (ЛНБ)
Осс. — ф. Оссолінських (ЛНБ)
Петр. — ф. А.С. Петрушевича (ЛНБ)
Разум. — ф. Разумовського (РДБ)
РДБ — Російська державна бібліотека (Москва)
РНБ — Російська національна бібліотека (Санкт-Петербург)
ЦДІАУЛ — Центральний державний історичний архів України у Львові

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

У жовтні 2000 року з нагоди 300-ліття виходу у світ першого друкованого Ірмологіона Інститут Літургійних Наук Львівської Богословської Академії зорганізував міжнародну наукову конференцію, матеріали доповідей і повідомлень якої лягли в основу нашого збірника. Під час упорядкування та редагування матеріалів конференції виникла думка доповнити чималі лакуни в історії українського Ірмологіона та його перших друкованих видань, а також загальної історії церковної монодії і гимнографії в Україні та її ближчих і дальших сусідів за візантійським обрядом, доповнивши збірник як передруками вартісніших праць, так і новими матеріалами. Зокрема, сюди включені статті, що були приготовані до збірника *Львів музичний* у Львівському відділенні Спілки композиторів України за сприяння *Фонду Катедр Українознавства Гарвардського Університету*, який з різних причин не вийшов у світ.

Так власне й народилася думка видавати науковий збірник з історії давньої церковної музики, який став би щорічником Інституту Літургійних Наук у тісній співпраці з Інститутом українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, кафедрою музичної україністики Львівської музичної академії ім. М. Лисенка та кафедрою славістики Баварського університету ім. Юліуса Максиміліана у Вюрцбурзі. Назву підповіли наукові пріоритети — історія церковної монодії пізньовізантійської та поствізантійської доби, коли формувався новий музичний стиль у церковному співі, що ґрунтувався на *милозвучних* засадах, по-грецьки — *калофонічних*. Отож назва *Калофонія* визначає провідну наукову тематику нашого збірника.

Інститут Літургійних Наук ЛБА, заснований отцем доктором Петром Ґаладзою у листопаді 1999 року, сьогодні під керівництвом професора доктора Юрія Ясіновського розвиває переважно церковно-музичну проблематику. Інститут є головним координатором і видавцем *Калофонії*. Тут щорічно проводяться конференції з історії церковної монодії, концентруються наукові матеріали, здійснюється їх наукова редакція.

Кафедра музичної україністики ЛМА, заснована у грудні 2000 року, є головним осереддям науково-педагогічних кадрів музичної давнини

і церковного співу в Західній Україні (професори і доценти Олександра Цалай-Якименко, Юрій Ясіновський, Олександр Козаренко, Юрій Медведик; викладачі й аспіранти Тамара Коноварт, Оксана Гнатишин, Наталя Сиротинська, Єлизавета Дзюпина, Ярослав Гнатовський, Уляна Граб). За ініціативою кафедри та при її діяльній участі створено концепцію церковно-музичної освіти (теорія і практика церковного співу) і здійснено 2001 року перший набір на цю спеціалізацію.

Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України забезпечує відповідний науковий рівень матеріалів, координує видання збірника та сприяє його виходу у світ.

Кафедра славістики Баварського університету ім. Юліуса Максиміліана у Вюрцбурзі в особі її керівника та співредактора цього збірника проф. д-ра Крістіана Ганніка координує міжнародну співпрацю із західними партнерами.

Перше число збірника присвячено 70-літтю видатної дослідниці української музики Олександри Цалай-Якименко, яка заклала наукові підвалини у вивченні сакральної монодії в Україні і створила Львівську школу музичної медієвістики.

Постійними рубриками *Каллофонії* є статті та повідомлення за матеріалами періодичних наукових конференцій, матеріали дискусій (у першому числі це матеріали круглого столу *Сучасний стан українського церковного співу*), історія і теорія української церковної монодії, зокрема, Ірмологіона, історія давньої музики. Особливу увагу приділено публікаціям джерельних матеріалів до історії церковного співу та давньої музики, а також систематичній публікації рецензій, бібліографічних оглядів та наукової хроніки.

Складаємо подяку всім авторам, які подали статті та матеріали до нашого збірника. Висловлюємо також вдячність працівникам Інституту Літургійних Наук за допомогу в упорядкуванні матеріалів, редакторам і коректорам, зокрема Олександрі Антонів, а також Сергієві Глейбману, який переглянув і уточнив написання текстів і цитат гебрайською мовою. У передруках звірені й уточнені цитати та бібліографія.

Запрошуємо до співпраці всіх зацікавлених науковців, професорів і викладачів, студентів і практиків церковного співу.

Крістіан Ганнік

Юрій Ясіновський

VORWORT

Im Oktober 2000 anlässlich der 300-jährigen Wiederkehr des Erscheinens des ersten gedruckten Heirmologion veranstaltete das Institut für Liturgische Studien der Lemberger Theologischen Akademie eine internationale Konferenz. Die an dieser Konferenz gehaltenen Vorträge und Mitteilungen bilden die Grundlage des vorliegenden Sammelbandes. Im Laufe der Zusammenstellung und der Redaktion dieser Materialien entstand der Gedanke, viele Lücken in der Geschichte des ukrainischen Hirmologion und seiner frühen Ausgaben sowie auch in der allgemeinen Geschichte der kirchlichen Monodie und der Hymnographie in der Ukraine und bei ihren nahen und entfernten Nachbarn gemäß dem byzantinischen Ritus zu schließen. So wurden in diesem Sammelband wichtige Arbeiten im Nachdruck sowie neue Materialien aufgenommen. Konkret fanden hier Aufsätze Aufnahme, die für den Band „Das musikalische Lemberg“ der Lemberger Abteilung des Verbands der Komponisten in der Ukraine mit Unterstützung des Ukrainian Study Fund der Harvard Universität vorbereitet worden waren. Dieser Band wurde aber nicht veröffentlicht.

So entstand die Idee, einen wissenschaftlichen Sammelband zur älteren Geschichte des Kirchengesanges zu edieren, welcher als Jahrbuch des Instituts für Liturgische Studien der Lemberger Theologischen Akademie in enger Verbindung mit dem Institut für Ukrainistik namens I. Kryp'jakevyč der Nationalen Akademie der Wissenschaften der Ukraine, mit dem Lehrstuhl für musikwissenschaftliche Ukrainistik der Lemberger Musikakademie namens M. Lyssenko und dem Lehrstuhl für Slavische Philologie der Bayerischen Julius-Maximilian-Universität Würzburg geplant ist. Für den Titel des Sammelbandes standen wissenschaftliche Prioritäten im Vordergrund, nämlich die Geschichte der Kirchenmusik der spät- und postbyzantinischen Epoche hervorzuheben, als ein neuer musikalischer Stil im Kirchengesang entstand, der sich nach dem Verständnis der Musik als „wohlklingend“, im Griechischen KALOPHONIA, richtete. Auf diese Weise bestimmt die Bezeichnung KALOPHONIA die wissenschaftliche Thematik unseres Sammelbandes.

Das Institut für liturgische Studien der Lemberger Theologischen Akademie, das im November 1999 durch P. Dr. Petro Galadza gegründet wurde und

heute durch Prof. Dr. Jurij Jasinovs'kyj geleitet wird, widmet sich vorwiegend der kirchlich-musikalischen Problematik. Das Institut dient als hauptsächlicher Koordinator bei der Herausgabe des Bandes KALOPHONIA. Hier am Institut werden alljährlich Konferenzen zur Geschichte der kirchlichen Monodie abgehalten; die entsprechenden wissenschaftlichen Materialien werden hier zusammengetragen und wissenschaftlich aufgearbeitet.

Der Lehrstuhl für musikwissenschaftliche Ukrainistik der Lemberger Musikakademie wurde unter der Leitung von Prof. Dr. Jasimovs'kyj im Dezember 2000 erneuert (unter der Bezeichnung „Geschichte der ukrainischen Musik“ wurde der Lehrstuhl im Januar 1991 gegründet, aber bereits am Ende desselben Jahres aufgehoben) und dient als Mittelpunkt für die wissenschaftlich-pädagogische Ausbildung in der musikwissenschaftlichen Mediävistik mit den Professoren und Dozenten Oleksandra Calaj-Jakymenko, Jurij Jasinovs'kyj, Oleksandr Kozarenko, Jurij Medvedyk, den Lektoren und Aspiranten Tamara Konovart, Oksana Hnatyšin, Natalia Syrotyns'ka, Jelyzaveta Dziupyna, Jaroslaw Hnatows'kyj, Uliana Hrab. Auf Initiative des Lehrstuhles und mit seiner aktiven Mitwirkung wurde ein Konzept zur kirchlich-musikalischen Ausbildung (Theorie und Praxis des Kirchengesangs) entwickelt.

Das Institut für Ukrainistik namens I. Krypjakovyč der Nationalen Akademie der Wissenschaften der Ukraine trägt Sorge für das entsprechende wissenschaftliche Niveau der Materialien des Sammelbandes, koordiniert die Edition und wirkt bei der Publikation mit.

Der Lehrstuhl für Slawistik der Bayerischen Julius-Maximilian-Universität zu Würzburg im Person seines Leiters und Mitherausgebers dieses Sammelbandes, Dr. Christian Hannick, koordiniert die internationale Zusammenarbeit mit westlichen Partnern.

Erstes Heft der Reihe wird dem 70-jährigen Jubiläum der prominenten Forscherin der ukrainischen Musik, Oleksandra Tsalaj-Jakymenko, die die wissenschaftliche Grundsteine zu den Studien der Sakralmonodie in der Ukraine gelegt und die Lviver Schule der Musikmediävistik gegründet hat.

Unser Dank gebührt allen Autoren für die Beiträge und Materialien zu unserem Band, den Mitarbeitern des Instituts für Liturgik für die Hilfe bei der Vorbereitung von Materialien, den Redakteuren und Korrektoren, insbesondere Oleksandra Antoniv, sowie auch an Serhij Gleibman, der die hebräische Zitate revidiert hat. In den Abdrücken wurden die Zitate und Bibliographie übergeprüft und korrigiert.

Es ist der Wunsch der Herausgeber, wenn sich interessierte Forscher, Professoren und Lehrer, Aspiranten und Praktiker des Kirchengesangs zur Mitarbeit entschließen könnten.

Christian Hannick

Jurij Jasinovs'kyj

Олександра ЦАЛАЙ-ЯКИМЕНКО

ПРО СЕБЕ, МОЮ РОДИНУ ТА ВЧИТЕЛІВ

Народилась я 27 березня 1932 року на Полтавщині, в Лубнах — у самому епіцентрі голодомору. За бажанням батьків, тоді ще студентів, у моїй метриці про народження з'єднали обидва їх прізвища — Сергія Цалая та Євдокії Якименко. Романтичне світобачення молодого подружжя, що не згасло навіть у те страшне лихоліття, відбилось в одному з віршів мого Тата, який починається словами — «Лубни, Лесюня, Дуся і Сула...»

Моє дитинство і юність якнайтісніше пов'язані з родиною Мама (Татові батьки, як і він сам, рано пішли з життя); зростала я в жіночому оточенні прабабусі Марії, бабусі Маланки (Маріїної невістки) та мами Дусі.

І Татові, і Мамині роди з діда-прадіда хліборобські, однак вже покоління моїх дідусів можна вважати сільськими інтелігентами — як за суспільним положенням, так і за культурними інтересами. Співуча родина маминого тата Данила Якименка (існувало ще й сільське їх прізвисько — Великаненки) виділялась не тільки зростом, а й вдачею: сестра Данила — красуня Олена, любила коней, безмежжя нічного степу... Данило виділявся вродженою інтелігентністю, допитливістю й розумом; не випадково був виборним суддею двох сусідніх сіл. Він та його дружина Маланка — пристрасні театрали, які грали у сільських виставах, були також учасниками акцій поширення грамотності серед селян. Данило Якименко випишував не лише такий «інтелігентський» журнал як *Нива* з Петербургу, але й

Мамин Тато — Данило Якименко